

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Б.Д. Грищук

ВЧЕНИЙ І ПЕДАГОГ (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА А.В. ДОМБРОВСЬКОГО)

Хімічна громадськість України відзначила 90-річчя з дня народження відомого хіміка-органіка, доктора хімічних наук, професора Домбровського Андрія Володимировича. Ім'я цього вченого добре відоме в Україні та за її межами.

Нещодавно відбулася ювілейна Всеукраїнська конференція, присвячена цій даті, яка проводилася на базі Ніжинського державного педагогічного університету ім. Миколи Гоголя, де останні 16 років життя працював А.В. Домбровський завідувачем кафедри хімії. Виявом великої поваги до вченого був приїзд на конференцію відомих вчених зі всіх регіонів України. З теплими, зворушливими словами про А.В. Домбровського виступили директор Інституту органічної хімії НАН України академік Лозинський М.О., член-кор. НАН України Ковтун Г.О., учасники конференції та його багаточисленні учні.

Андрій Володимирович Домбровський народився 11 грудня 1912 року в селі Заріччя Пирятинського повіту Полтавської губернії в сім'ї службовця повітового суду. У 1919 році після смерті батька сім'я переїжджає у м. Вінницю, де проходять його дитинство і юність.

Після закінчення у 1929 році семирічки Андрій Володимирович навчається у Харківському хіміко-технологічному технікумі, а закінчивши його, у 20 років розпочинає свою трудову діяльність на посаді начальника цеху заводу боєприпасів у м. Павлограді. У 1935 році Андрій Володимирович вступає на хімічний факультет Московського університету ім. М.В. Ломоносова, який закінчує у 1941 році. З перших років навчання він виявляє неабиякий потяг і захоплення науковою роботою, відвідує науковий гурток, під керівництвом відомого вченого, член-кор. АН СРСР професора А.П. Терент'єва розпочинає досить плідні наукові дослідження, які мріє продовжити після закінчення університету. Але розпочинається війна...

Вже 2-го липня молодого лейтенанта Домбровського А.В. мобілізують до діючої Армії і направляють на фронт. За чотири роки війни, з якої він повертається капітаном, бере участь у бойових діях на Волховському, Ленінградському та 4-му Українському фронтах. За мужність при виконанні бойових завдань Андрія Володимировича нагороджують двома орденами "Червоної Зірки" та "Вітчизняної війни II-го ступеня", медалями "За оборону Ленінграда" і "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр."

Після демобілізації Андрій Володимирович працює асистентом кафедри біохімії Вінницького медичного інституту. У 1946 році здійснюється його заповітна мрія, і він вступає до аспірантури Московського університету. Під науковим керівництвом член-кор. АН СРСР проф. А.П. Терент'єва

Андрій Володимирович виконує і захищає у 1949 році кандидатську дисертацію на тему “Сульфування ненасичених вуглеводнів”. Після закінчення аспірантури одержує направлення до Чернівецького університету, де отримує призначення на посаду доцента кафедри органічної хімії.

Працюючи в цьому закладі, Андрій Володимирович проявляє свій багатогранний талант науковця, педагога, вихователя. Він багато і плідно працює зі студентами. У 1954 році керівництво університету призначає його деканом факультету. В цьому ж році Андрій Володимирович вступає до докторантури при кафедрі органічної хімії Московського університету, після закінчення якої повертається до Чернівців. У своїх спогадах студент II курсу, нині доктор хімічних наук, професор, лауреат Державної премії України, керівник лабораторії органічного синтезу Київського НДІ ендокринології та обміну речовин Я.Г. Бальон засвідчує: “Вперше про А.В. Домбровського ми, другокурсники хімфаку Чернівецького університету, почули влітку 1957 р. У деканаті велись розмови про те, що лекції з органічної хімії на III-му курсі буде читати дуже красивий молодий докторант”. – Студенти з нетерпінням чекали зустрічі з ним і не помилилися. – “З перших хвилин спілкуванням з Андрієм Володимировичем Домбровським нас зачарували його елегантність, енергійна хода, співучий барвистий голос, висока професійна компетентність, особлива життєздатна сила, яку випромінювали очі. А далі нас чекали його неповторні лекції, коли такий складний світ формул органічних речовин ставав близьким і зрозумілим. Багато студентів (навіть не хімфаку) бажали відвідувати лекції та практичні заняття, які проводив Андрій Володимирович. Щастило не багатьом, серед них був і я. Приймаючи участь у науковій роботі кафедри, я, під керівництвом Андрія Володимировича, виконав дипломну роботу, яка незабаром була надрукована в науковому хімічному журналі. Майже всі його дипломники стали кандидатами або докторами хімічних наук. Андрій Володимирович вмів прищепити любов до органічної хімії, запалити у студентів науковий пошук відкриття її таємниць. Ми дивувалися його працездатності. Праця, і лише праця була сенсом його життя. За свій вік він зробив немало. Його наукові праці охоплюють широке коло питань хімії ненасичених речовин, елементоорганічних сполук, зокрема, хімії фероцену. Хімікам-органікам усього світу знайомі реагенти Домбровського – вінілфосфонієві солі, що знайшли широке використання в синтезі гетероциклічних сполук”.

В 1959 році Андрій Володимирович захищає докторську дисертацію на тему “Реакція галогенарилування та арилування ненасичених сполук ароматичними діазосполуками та її використання в органічному синтезі”. У цьому ж році Домбровському надано вчене звання професора кафедри органічної хімії.

На хімічному факультеті він читає курс “Органічна хімія” та спецкурси “Теоретичні основи органічної хімії”, “Хімія ненасичених сполук” та “Органічний синтез”. Плідно веде наукову та науково-методичну роботу, керує виконанням курсових та дипломних робіт, кандидатських дисертацій аспірантів та співробітників кафедри. З 1960 року Андрій Володимирович очолює наукову лабораторію при кафедрі органічної хімії, яка стає справжньою науковою, досить численною і талановитою “школою Домбровського”. За період 1946-1976 рр. ним надруковано 275 наукових праць, запатентовано 5 винаходів. Під його керівництвом було підготовлено і захищено 15 кандидатських дисертацій та виховано 3-х докторів хімічних наук.

Крім наукової роботи Андрій Володимирович активно приймає участь у суспільному житті факультету, університету, міста. Так, у 1963-1965 рр. Андрія Володимировича обирають депутатом Чернівецької міської Ради, членом президії Обласного управління Всесоюзного хімічного товариства ім. Д.І. Менделєєва. Він – лектор товариства “Знання”.

За активну навчальну, наукову роботу та суспільну роботу А.В. Домбровського неодноразово заохочують, нагороджують медалями, а в 1971 році – орденом “Трудового Червоного Прапора”.

З 1976 року його педагогічна і наукова діяльність пов'язана з Ніжинським державним педагогічним інститутом ім. М.В. Гоголя. 16 років свого надзвичайно плідного життя Андрій Володимирович віддав кафедрі хімії цього відомого на Україні закладу, 15 з яких працював її завідувачем. За цей час якісно зростає науковий потенціал кафедри: 6 викладачів успішно захищають кандидатські дисертації, починає активно працювати науково-методичний семінар, поживляється наукова студентська робота. Не випадково на кафедрі починає розвиватись напрям наукових досліджень, пов'язаний з органічною хімією, а її викладання набуває нових якостей і звучання. Навколо Андрія Володимировича гуртується колектив викладачів-органіків, які вирішують досить різноманітну хімічну проблематику. Накопичується досвід виконання експериментальних робіт кращими студентами, частина

з яких щорічно вступає до аспірантури провідних хімічних науково-дослідних інститутів Москви та Києва.

Наукова та науково-методична діяльність Андрія Володимировича у стінах Ніжинського вузу була, перед усім, систематизуючою. Завдяки багаторічному досвіду дослідника, енциклопедичній обізнаності зі світової наукової літератури А.В. Домбровський видає монографію “1,4-діоксан” (1984), у провідних хімічних журналах друкує цілий ряд досить вагомих науково-оглядових статей з різних проблем. Деякі з цих статей наближаються за своїм об’ємом до монографічних праць. Одночасно він прагне узагальнити свій педагогічний доробок щодо викладання органічної хімії у педагогічному вузі та середній загальноосвітній школі. Цьому сприяють його широкі творчі контакти як з колективом кафедри, яку він очолює, так і зв’язки зі своїми учнями, які працюють в інших педагогічних вузах України. У співавторстві з професором, завідуючим кафедрою органічної хімії Черкаського педінституту В.М. Найданом він розробляє унікальний навчальний підручник “Органічна хімія”, який видається у 1992 році. Студенти всіх педагогічних та класичних університетів України, які готуються стати вчителями хімії чи біології користуються цим прекрасним підручником. Поряд з цим А.В. Домбровський готує рукопис “Демонстраційні досліди” до лекційного курсу з органічної хімії. За замовленням Міністерства освіти України у співавторстві із доцентами кафедри хімії Н.І. Лукашовою та С.М. Лукашовим розробляє рукопис пробного підручника “Органічна хімія” для 10 класу середньої загальноосвітньої школи, виданого у 1995 році. У співавторстві з завідуючим кафедрою органічної хімії Тернопільського педінституту Б.Д. Грищуком розробляє і видає методичні рекомендації “Формули і моделі органічних сполук”, “Гетероциклічні сполуки”, “Амінокислоти” і „Вуглеводи”, які спрямовані на вдосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів хімії. У навчальному посібнику, підручнику, методичних рекомендаціях викладені його наукові та методичні ідеї тим, хто навчає і навчається органічної хімії.

Значну увагу Андрій Володимирович приділяє шкільним і вузівським олімпіадам з хімії, неодноразово призначається головою Республіканського журі учнівських та студентських олімпіад. Учніям добре відомий його вислів: “Хімік повинен мати розумну голову і вправні руки”.

Постійно перебуваючи у вирі вузівського багатогранного життя, він керує студентським науковим товариством, виступає на Всесоюзних та Республіканських симпозиумах, а в 1980 році обирається членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій інституту органічної хімії АН України.

Як справжньому інтелігенту і різнобічно обдарованій людині, А.В. Домбровському притаманна глибока любов до музики. Його прекрасному голосу і високій виконавській майстерності класичних музичних творів позаздрили б навіть відомі оперні співаки. Саме тому його емоційні, яскраво забарвлені, естетично завершені і досконалі за формою та змістом лекції магічно впливали на слухачів, стимулювали глибокий інтерес і прагнення пізнати світ органічних речовин у його різноманітності, неповторності і величезному значенні для буття людини.

Праця доктора хімічних наук, професора А.В. Домбровського неодноразово відзначається на рівні Міністерств освіти СРСР та України.

18 червня 1992 року Андрій Володимирович Домбровський пішов з життя, залишивши величезну наукову й педагогічну спадщину (понад 300 друкованих праць), яка ще довго буде давати невичерпну наснагу для творчості його колегам по роботі, учням, студентам і вчителям хімії.

На сьогоднішній день 15 вихованців А.В. Домбровського стали докторами наук, десятки – кандидатами наук. Вони працюють в різних областях хімії, в першу чергу органічної, в Україні, Російській Федерації, інших країнах СНД, США, Канаді, Ізраїлі, продовжуючи справу свого вчителя.